

Työväenliikkeen monitoimija

Taina Uusitalo: Elämä työläisnaisten hyväksi. Fiina Pietikäisen yhteiskunnallinen toimijuus 1900–1930. Tutkimus työväenliikkeen sukupuolisisonnaisista käytännöistä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2014. 435 s. ISBN 978-952-5976-14-4.

Taina Uusitalo kuvaa väitöskirjassaan helsinkiläisen Fiina Pietikäisen elämää ja toimintaa työväenliikkeessä 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Pietikäinen osallistui ammattiyhdistysliikkeen eri organisaatioiden, työläisnaisliikkeen ja poliittisen työväenliikkeen toimintaan ensin sosiaalidemokraateissa ja vuoden 1918 jälkeen työväenliikkeen vasemmalla laidalla. Hän toimi 1920-luvulla myös Helsingin kaupunginhallinnossa ja Elannon hallintoneuvostossa.

Naisten asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa ja myös työväenliikkeessä on jo kohtuullisen paljon aikaisempaa tutkimusta. Uusitalon väitöskirja avaa kuitenkin odotuksia, jotka ulottuvat Pietikäisen elämänvaiheita ja toimintaa laajemmalle. Palvelualan naisten – ja varsinkin kylvettäjien ja silittäjien – työ ja heidän edunvalvontansa vaiheet eivät ole olleet työväenliikkeen itseymmärryksessä eivätkä aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa keskeisessä asemassa. Tutkimusaiheen tekee mielenkiintoiseksi myös se, ettei Pietikäinen kuulunyt yhteiskunnan eliittiin, mutta hän ei ollut myöskään aivan tavallinen työläinen vaan työväenliikkeen niin sanottu keski- tai välitason toimija. Yhtä henkilöä ja paikallista toimintaa analysoimalla voidaan siten haastaa valtiotason näkökulmaan perustuneita tulkin-
toja.

Pietikäinen tasapainoili työntekijöiden tavoitteiden sekä puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen yleisempien pyrkimysten välimaastossa. Hän yritti nostattaa naisten luokkatietoisuutta, vaikka miesvaltaisessa ammattiyhdistysliikkeessä ei nähty tarpeelliseksi naiseen kohdistunutta erillistoimintaa ja agitaatiota. Suurinta osaa Pietikäisen edustamien alojen naisista oli kuitenkin vaikea vakuuttaa ammattiyhdistystoiminnan hyödyllisyydestä tai ainakaan houkutella heitä liikkeen aktiiveiksi. Ammattiyhdistysliikkeen toimintamallit eivät useinkaan soveltuneet ilman työyhteisön tukea toimineiden kylvettäjien tai työntekijöiden ja yrittäjyyden välimaastossa olleiden silittäjien toihin jo yksinomaan niihin sisältyneiden taloudellisten riskien vuoksi.

Näiden alojen palkkaukseen ja työoloihin vaikuttaneiden tekijöiden perusteellisesta analysoinnista on eittämättä hyötyä tulevalle tutkimukselle. Kylvettäjän (tai saunoittajan) työn erityispiirteet saattavat herättää jo eksoottisuudellaan mielenkiintoa myös Suomen rajojen ulkopuolella. Pietikäisen toiminnan avulla kirjassa käsitellään myös tuoreella tavalla kysymystä miesten ja naisten samapalkkaisuudesta. Vertailut teollisuustyöhön, rakennustoimintaan ja muihin palvelualan ammatteihin syventävät tarkastelua.

Pietikäisen sosiaalipoliittinen kiinnostus kohdistui ennen muuta ravintokysymyksiin – kuten elintarvikkeiden hintoihin ja kouluruokailuun – työläisten asumiseen, köyhien perheiden ja lasten toimeentuloon sekä köyhäinhoitoon yleisemminkin. Ne miellettiin ennen muuta kunnan, mutta myös naisten toimintapiiriin kuuluviksi, eikä tähän tullut muutosta edes kriisiaikoina. Pietikäinen vastasi vuonna 1918 niin sanotun punaisen hallinnon aikana lyhyen aikaa Helsingin köyhäinhuolosta.

Pietikäinen ei ollut ideologi vaan enemmänkin pragmaatikko, jolle

tärkeintä oli köyhien naisten ja työläisperheiden aseman parantaminen. Uusitalon mukaan Pietikäinen omaksui sisällissodan aikana luokkataistelua ja vallankumousta korostaneen ajattelumallin, ja sodan jälkeen hän irtisanoutui sosiaalidemokraattisesta reformismista. Pietikäisen puheet ja kirjoitukset muodostavat kuitenkin jännitteisen suhteen hänen kunnallista ja sosiaalipoliittiseen toimintaansa 1920-luvun Helsingissä. Eikö jälkimmäisiä voida tulkita juuri arkipäivän reformismiksi?

Paikallinen näkökulma sekä väitöskirjaan valittu ja Fiina Pietikäiseen hyvin soveltuva ”yhteiskunnallinen toimijuus” -näkökulma olisivat mahdollistaneet kauttaaltaan rohkeamman keskustelun aikaisemman tutkimuksen kanssa. Vähäisen työväenliikettä koskevan ulkomaisen tutkimuksen huomioon ottamisen lisäksi myös kotimaisen tutkimuksen kohdalla olisi voinut laajentaa näkökulmaa. Parempi kontekstointi olisi auttanut havaitsemaan kiinnostavia tuloksia ja terävöittänyt tulkintaa. Pietikäisen toiminnasta olisi esimerkiksi avautunut mielenkiintoista ajallista ja paikallista ulottuvuutta sosiaalipoliittikan ja hyvinvointivaltion historiallista taustaa koskevaan keskusteluun.

MATTI HANNIKAINEN